

Lietuvos Respublikos finansų ministerijai
Lukiškių g. 2
01512 Vilnius
Lietuva

2021 m. gegužės 27 d.

Pastabos dėl Lietuvos Respublikos akcizų įstatymo Nr. IX-569 1, 3, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 65 ir 74 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto

Atsižvelgdami į tai, kad LR finansų ministerija parengė LR akcizų įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, kuris buvo pateiktas pasiūlymams ir pastaboms, UAB „Ernst & Young Baltic“ (toliau – EY) teikia savo pastabas dėl LR akcizų įstatymo (toliau – Įstatymas) Nr. IX-569 1, 3, 23, 24, 25, 26, 30, 31, 65 ir 74 straipsnių pakeitimo projekto (toliau – Įstatymo projektas).

Šiuo metu galiojantis reglamentavimas

Remiantis šiuo metu galiojančiomis Įstatymo 65 str. nuostatomis, kaitinamojo tabako produktams taikomas 113,2 euro už kilogramą tabako akcizų tarifas.

Įstatymo projekte siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos

Siūloma nustatyti akcizų mokestį kaitinamojo tabako produktams (įskaitant jiems alternatyvius produktus), akcizus skaičiuojant ne pagal tabako kiekį esantį minėtuose produktuose, bet akcizų mokesčio baze laikyti produkto vienetus, t.y. 1 000 vienetų. Žemiau lentelėje pateikti Įstatymo projektu siūlomi akcizų tarifai trejiems metams.

Tabako produktų ir jiems alternatyvių produktų grupės	Akcizų tarifai nuo 2022-01-01	Akcizų tarifai nuo 2023-01-01	Akcizų tarifai nuo 2024-01-01
Kaitinamojo tabako produktai (įskaitant jiems alternatyvius produktus), Eur/1 000 vnt.	43,5	54,8	69,1

Remiantis Įstatymo projekto Aiškinamuoju raštu, Įstatymo pakeitimo pagrindai šie:

- ▶ Siekti, kad akcizų tarifų didinimas atitiktų ir Europos Komisijos rekomendacijas Lietuvai didinti ekonomikos augimo nestabdančių mokesčių įtaką biudžeto pajamoms, mažintų sveikatai žalingų produktų įperkamumą ir vartojimą, tokiu būdu būtų labiau prisidėta prie visuomenės sveikatingumo didinimo tikslų.

- ▶ Siekti išvengti pakaitumo efekto, kuomet akcizų tarifą padidinus vienai prekių grupei, išauga jai alternatyvių prekių vartojimas.
- ▶ Siekti aiškesnio ir paprastesnio akcizų tarifų taikymo bei kontrolės, todėl siūloma kaitinamojo tabako produktams nustatyti akcizų tarifą už 1 000 vienetų, nes šie produktai Lietuvos rinkoje parduodami ir vartojami vienetais.
- ▶ Siekti teisinio reglamentavimo aiškumo ir nuoseklumo, todėl siūloma rinkoje atsirandančius naujus produktus, savo esme panašius į kaitinamojo tabako produktus, tačiau savo sudėtyje neturinčius tabako, prilyginti kaitinamojo tabako produktams.

Esminės EY pastabos

EY mokesčių specialistai išanalizavo Įstatymo projektą ir jo siekius ir, EY nuomone, siūlomi mokestinės bazės pakeitimai tabako produktams ir jų alternatyvoms nepadėtų įgyvendinti numatytų tikslų dėl žemiau įvardintų argumentų:

1. Dėl žalingų produktų įperkamumo ir vartojimo mažinimo / pakaitumo efekto

- ▶ Visų pirma, tabako ir jiems alternatyvių produktų esminis apmokestinimo akcizais tikslas yra apmokestinti toksiškas medžiagas, tokias kaip tabakas ar nikotinas.

Atitinkamai, produktai turintys savo sudėtyje didesnę kiekį žalingų medžiagų, dėl jiems taikomo akcizų dydžio ir turėtų tapti sunkiau įperkami taip skatinant mažesnę jų vartojimą. Dėl šios priežasties ir tradiciniams tabako produktams kaip cigaretės, cigarai ir cigarilės yra taikomas specialus akcizų apmokestinimo režimas, nes šių produktų sutapatinimas ir apmokestinimas pagal vienetus vienareikšmiškai paskatintų piknaudžiavimą, pvz. cigaro vienetas taptų ne vienkartinio vartojimo, o dalomas į daugiau vienetų, todėl taptų lengviau įperkamas ir labiau patrauklus vartotojams. Beje, mokestinė bazė pagal vienetą buvo įdiegta kaimyninėje Lenkijoje iki rinkoje atsirado neadekvataus dydžio cigarai, taip apeinant tabako kontrolę ir apmokestinimo pagrindinį tikslą.

Atsižvelgiant į kitas akcizais apmokestinamų produktų grupes, akivaizdžiai laikomasi pagrindinio tikslo, kai alkoholiniai gėrimai neatsitiktinai apmokestinami pagal etilo alkoholio procentinę kiekį juose, o ne pagal alkoholinių produktų vienetus. Atitinkamai, kuo stipresnis alkoholinis produktas, labiau žalingas, tuo didesnis akcizų mokestis jam taikomas, taip mažinant jo įperkamumą. Tačiau pakaitumo efektas vis vien išlieka, vartotojams vartojant lengviau įperkami, bet tuo pačiu mažiau žalingus alkoholinius gėrimus. Analogišką politiką protinga taikyti ir tabako produktams.

- ▶ Kalbant apie siekius mažinti vartojimą ir pakaitumo efektą, ar nevertėtų tuomet sugretinti ir kitų tabako produktų apmokestinimo bazės, atsižvelgiant į tai, kad savo forma jie iš esmės panašūs (pvz. cigaretės ir cigarilės) ir apmokestinti akcizais pagal vienetus? Šių produktų kategorijų išskirstyme akcizų tikslais akivaizdžiai matoma spraga, o tai iliustruoja dar anksčiau Lietuvoje

įsigaliojęs įstatymas draudžiantis mėtinės ir kitas skonines cigaretes, kai po tokio draudimo rinkoje netrukus atsirado mėtinės cigarilės, identiškai atrodančios kaip cigaretės, tačiau klasifikuojamas kaip cigarilės. Tokios cigarilės apmokestinamos mažiau, taigi lengviau įperkamos ir kaip cigarečių pakaitas tapo patrauklios vartotojams. Tokia mokesčių politika ir nelygybė tik paskatina rinką ieškoti alternatyvių/pakaitinių produktų ir apeiti galiojančius įstatymus, ir taip valstybė tik parodo negebėjimą kontroliuoti rinkos ir nepateisina lūkesčių mažinti vartojimo ir pakaitumo efekto.

2. Dėl aiškesnio ir paprastesnio akcizų tarifų taikymo bei kontrolės

- ▶ Keičiant mokestinę bazę, svarbu įvertinti ir rinkos atsaką į numatomus pokyčius. Tai reiškia, kad įsigaliojus tokiame įstatymo projektui, būtų tik paskata gamintojams piktnaudžiauti, išleidžiant į rinką tabako ir jiems alternatyvius produktus koncentruojantis tik į patį vienetą, o ne į jo kiekį ar sudėtį. Net neabejotina, kad rinkoje atsirastų de facto daugkartinio vartojimo vienetai, lengvai smulkinami į daugiau vienetų. Tokiu atveju, vis atsirandant naujiems produktams, o mokestinei bazei išliekant tokiai pačiai, taptų per daug sudėtinga kontroliuoti šiuos produktus, o bet kokie tolimesni pakeitimai nebeatitiktų Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos tikslo dėl mokesčių sistemos stabilumo ir prognozuojamumo.
- ▶ Pažymėtina ir tai, kad mokestinės bazės suvienodinimas kaitinamojo tabako ir jiems alternatyviems produktams prieštarauja apmokestinimo akcizais principui. Įvedus siūlomą reguliavimą, produktas A turintis mažesnę kiekį tabako ar nikotino, bus apmokestinamas visiškai vienodai lyginant su produktu B, turinčiu galimai daug didesnę kiekį žalingų medžiagų. Tokia sistema neatgrasys vartotojų nuo labiau žalingų sveikatai produktų, nes apmokestinimas akcizais bus visų vienodas, neatsižvelgiant nei į produkto sudėtį, nei į pačio vieneto dydį, kuris net nėra įstatymo projektu apibrėžtas.

3. Dėl teisinio reglamentavimo aiškumo ir nuoseklumo

- ▶ Remiantis Europos Sąjungos šalių praktika, kaitinamojo tabako produktai akcizais apmokestinami pagal tabako kiekį juose, o ne jų vienetus. Skirtingą praktiką, t.y. apmokestinimą pagal vienetus, kurie šiuo įstatymo projektu ir siūlomi, taiko tik Vengrija. Atitinkamai, prieš įgyvendinant tokius pokyčius, vertėtų atsižvelgti į daugumos Europos Sąjungos šalių praktiką, o ne siekti taikyti ne tipinę, išskirtinai vienos šalies, praktiką. Europos komisija pasisako už tolesnį teisės aktų tabako kontrolės srityje harmonizavimą. Tikėtina, kad harmonizavimas vyks daugumos šalių narių praktikos, o ne vienos Vengrijos pavyzdžiu.
- ▶ Tuo atveju, jei esant dabartinei akcizų apmokestinimo sistemai kyla neapibrėžtumų kaip apmokestinti alternatyvius, vis naujus rinkoje atsirandančius produktus, vertėtų sukurti naujų akcizais apmokestinamų prekių kategorijų alternatyviems produktams, taip sekant kitų Europos Sąjungos valstybių pavyzdžiu.

Negana to, nereikėtų apsiriboti vien tik į nacionaliniais teisės aktais, tačiau reikėtų atsižvelgti į vientisumą įvairiose srityse, kaip, pavyzdžiui, muitinės reglamentavimas. Pasaulio muitinių

organizacija paskelbė apie pokyčius kombinuotosios nomenklatūros koduose, kuriuos patvirtinus, jie įsigalios nuo 2022 m. sausio 1 d. Numatomi pakeitimai apima naujų grupių ir nomenklatūros kodų įvedimą naujiems tabako ir nikotino produktams, o tokie pakeitimai buvo paskatinti būtent sunkumų, kylančių klasifikuojant tokius produktus, nepakankamo gebėjimo sekti tokių produktų prekybos srautus. Tokie kombinuotosios nomenklatūros kodų pakeitimai pasauliniu mastu yra priimami vieną kartą per penkis metus. Ar kitokios numatytos kategorijos nacionaliniuose teisės aktuose, kurios svarstomos šiuo įstatymo projektu, kitaip tariant apibendrinus visas alternatyvias grupes, nepaisant jų sudėties, nesukels dar daugiau sumaišties, kai jos bus kitokios nei pasauliniu mastu taikomos muitinės? Mūsų nuomone, tokie neatitikimai tik didina teisinį neapibrėžtumą, kai rinkoje parduodami tie patys produktai, bet skirtinguose teisės aktuose jie subjektyviai priskiriami kitokioms kategorijoms.

Tikimės, kad į mūsų pastabas atkreipsite dėmesį. Jei turėsite klausimų ar norėsite pastabas aptarti žodžiu, prašome kreiptis.

Pagarbiai,
UAB „Ernst & Young Baltic“ vardu,

Kęstutis Lisauskas
Mokesčių skyriaus partneris